

Kijken naar Kinderen loont!

Eerst kijken, dan pas handelen in de rekenles

In dit artikel bespreekt Belinda Terlouw de methodiek *Kijken naar Kinderen*. Ze laat in een gesprek met een onderwijsbegeleider en een leerkracht zien hoe deze methodiek positieve ontwikkelingen in de school stimuleert, zowel voor het leren van de leerling als voor het leren van de leerkracht.

Belinda Terlouw is bedenker van de methodiek *Kijken naar Kinderen*. Daarnaast is ze hogeschooldocent op Hogeschool KPZ, opleider post-hbo reken-coördinator, school-begeleider, adviseur, trainer en begeleider van vele netwerken van rekencoördinatoren.

Differentiëren is 'hot' in het (reken)onderwijs. Het lijkt alsof alles erop is gericht zo vroeg mogelijk leerlingen in groepen te verdelen in een poging daarmee onderwijs-op-maat te bieden. De vraag is of we daarmee niet te hard van stapel lopen. Leidt differentiëren bijvoorbeeld niet tot determineren? Op basis waarvan differentiëren we eigenlijk? Is het wel nodig in een groep een driedeling aan te brengen op basis van een verondersteld niveau? En wat doet dat met kinderen? Als je bijvoorbeeld elke les opnieuw verlengde instructie krijgt, geeft je dat het gevoel dat je alleen kunt rekenen als de leerkracht je helpt. Het zelfvertrouwen neemt af en daarmee ook de motivatie voor rekenen. Sterker nog, de rekenangst neemt toe, waarmee we het doel van het differentiëren – het bieden van beter rekenonderwijs aan de individuele leerling – juist voorbij schieten. Dat moet beter kunnen. Vaak bepaalt signalering wat het kind nodig heeft. De leerkracht neemt een rekenprobleem waar en probeert daar direct op in te spelen zonder eerst goed te kijken en met het kind in gesprek te gaan. Meestal wordt er dan gekozen

voor herhaling en meer oefenstof, maar het echte analyseren blijft achterwege. Het is dan maar de vraag of de juiste aannames zijn gedaan. Zo kan het gebeuren dat ondanks de inspanningen van de leerkracht, er maar geen vooruitgang komt en het kind denkt dat het steeds opnieuw faalt.

Echt kijken naar de kinderen

In 2011 lanceerde Belinda Terlouw naar aanleiding van deze constatering de methodiek *Kijken naar Kinderen*. Kort samengevat is de methodiek een didactisch en reflectiemiddel. Er wordt gebruik gemaakt van foto's en filmbeelden uit de praktijk. De leerkracht neemt waar (signaleren), duidt wat hij waarneemt op basis van theorie-praktijkkoppeling (analyseren), handelt (passend aanbod) en evalueert. In wat de leerkracht waarneemt en hoe hij dit duidt, laat hij ook iets van zichzelf zien. Daarop kan gereflecteerd worden. In Expertmodules leidt Belinda Terlouw rekencoördinatoren hierin op, zodat zij naar de leerkrachten leren kijken die naar kinderen kijken.

De resultaten van de methodiek zijn meer dan veelbelovend. Marijke Poel - de Wit getuigt

daarvan. Zij volgde de expertmodule en zet *Kijken naar Kinderen* met veel succes in. Eerst deed zij dat als rekencoördinator van Het Kroonpad in Apeldoorn en inmiddels als onderwijsbegeleider bij SWV Passend Onderwijs Apeldoorn PO. Kinderen en ook leerkrachten varen hier wel bij.

Mellanie Weijn is leerkracht groep 5-6 van PCBO Sjofar Prinses Beatrix in Wenum Wiesel. Zij is een van de leerkrachten die bij Marijke Poel – de Wit aanklopte met een hulpvraag. Zij boekt inmiddels mooie resultaten en is heel enthousiast over wat de methodiek haar bracht.

In gesprek over de meerwaarde van *Kijken naar Kinderen*

Marijke: 'Ik zit binnen het SWV in de ontwikkelgroep Rekenen. We kwamen er samen achter dat er vaak vragen binnenkwamen rond gedragsproblemen en problemen met de werkhouding, motivatie en executieve functies. Echt heel breed, waarbij we uiteindelijk toch de conclusie moesten trekken dat er iets met het rekenen moest gebeuren. Daar lag volgens ons de oorzaak. Het was gebruikelijk dat wij dan gingen observeren in de groep. Dat is echter een momentopname. Bovendien was het erg afhankelijk van wat ik op dat moment te zien kreeg.

Toen begon ik met *Kijken naar Kinderen*. Aanvankelijk vroeg ik leerkrachten om foto's over te slagen, zodat ik kon zien wat zij zelf zagen en hoe ze hun waarnemingen duiden. Dat kwam niet echt van de grond. Met filmpjes lukte het veel gemakkelijker. Ik vroeg ze een filmpje op te sturen waarin te zien was hoe ze met het kind in gesprek gingen tijdens een rekenactiviteit. Ze moesten daaruit een clipje selecteren en van toelichting voorzien. In de toelichting beschreven zij aanvankelijk alleen: Wat zie ik? Hoe duid ik dit? Zo kon ik niet alleen het kind zien, maar ook de kennis en de vaardigheden van de leerkracht. Dit liep heel goed. Dat was veel gemakkelijker dan komen observeren, want dan hoefde de leerkracht zijn les niet aan te passen, omdat ik kwam en kon zij gewoon zelf een geschikt moment uitkiezen. Sommigen vonden zo'n moment tijdens de les, anderen gingen liever even buiten de rekenles in gesprek. Het ging eigenlijk heel goed. Ik vroeg een filmpje van 1 tot 3 minuten, maar ik kreeg vaak meer. De toelichtingen verschilden. Sommigen schreven al best veel, maar de meesten hadden bij een eerste filmpje een heel beperkte minimale toelichting. Die gaven dan ook aan: ik weet eigenlijk niet wat ik zie.

Vervolgens gingen we met elkaar in gesprek over het clipje. Dan zagen ze al meer. Ze zagen iets bij het kind en bij zichzelf. Al pratende

▲ Nanouschka van den Brink, student Hogeschool KPZ, liet haar kinderen zelf een klok tekenen in plaats van de voorgedrukte klokken uit het boek te gebruiken. Toen zag ze welke misconcepten er leefden en kon ze op basis hiervan in gesprek met de kinderen.

zagen ze bijvoorbeeld dat ze heel snel dingen gingen voorzeggen. Ik bereidde dit gesprek goed voor. Ik liet ze al een week voor het gesprek het filmpje en de toelichting opsturen, zodat ik er de juiste vragen bij kon formuleren. Ook nam ik dan al wat artikelen mee om ze van achtergrondinformatie te voorzien.

Ik bekijk altijd eerst het filmpje en trek mijn eigen conclusies en dan kijk ik wat de leerkracht er zelf over schreef in zijn toelichting. Aanvankelijk gaf ik niet aan hoe vaak we dit zouden doen. Ik wilde eerst even kijken of het zou werken. Maar ook al deden we het maar één keer, dat leverde al zo enorm veel op. Toen ben ik *Kijken naar Kinderen* standaard in mijn werkzaamheden als onderwijsbegeleider gaan integreren en zo kwam Mellanie op mijn pad. Zij had een vraag over een leerling uit haar groep 5 die de doelen van groep 3 nog niet had behaald.'

Mellanie: 'De ouders dachten dat het misschien dyscalculie zou kunnen zijn. Maar was dat wel zo? We hebben enorm geïnvesteerd in haar en toen ze bij mij binnenkwam in groep 5, besloten we een korte interventie bij Marijke aan te vragen. Wat gaan we met dit meisje doen, want wij weten het niet zo goed. Moet ze misschien op een eigen leerlijn worden gezet, of moet ze gewoon meedoen met de klas? Moeten we een onderzoek doen naar dyscalculie? Toen kwam Marijke met de suggestie eerst *Kijken naar Kinderen* in te zetten, om samen eens heel gericht te gaan kijken.'

Marijke: 'Observeren in de klas was toch al geen optie, want we zaten in de coronatijd. Corona is een echte aanjager geweest voor de inzet van *Kijken naar Kinderen*. We hadden de filmpjes echt nodig om mee te kunnen kijken.'

Mellanie: 'Marijke heeft me op sleeptouw genomen. Dat vond ik heel erg fijn. Ik ben het

meisje gaan filmen en bracht de onderwerpen ter sprake waarvan ik wist dat zij daar tegenaan liep. Toen moest ik leren om te beschrijven wat ik zag en hoe ik dat duidde. Dat was eerst wel even zoeken voor mij. Oké, wat zie ik nu? Dat was anders denken. Ik keek natuurlijk wel naar kinderen, maar nu moest ik heel expliciet beschrijven wat ik zag en hoe ik dat duidde. Dat heb ik naar Marijke opgestuurd. Daar zijn we met elkaar over in gesprek gegaan. We hebben samen de beelden bekeken. Het was een beetje puzzelen, want soms zouden er meerdere oorzaken kunnen zijn. Op basis van wat er mogelijkwijs aan de hand zou kunnen zijn, zette ik vervolgstappen. Problemen in de rekenmuur, in het handelingsmodel? Ik ging aan de slag om dit uit te zoeken. Dan zette ik bijvoorbeeld denkmodellen in en keek of dit hielp. Vervolgens maakte ik weer nieuwe filmpjes en stuurde die naar Marijke. Zo kwamen we er achter waar het kind bij gebaat was.

Door de inzet van *Kijken naar Kinderen* ging ik ook beter kijken naar de andere kinderen in mijn klas en ging ik veel bewuster handelen. Ik ben nu veel alerter. 'Oh, hier moet ik iets mee,' denk ik dan. En dan film ik het ook even, of ik maak een foto van het werk, zodat ik er later nog even precies naar kan kijken. Soms ga ik dan met het kind in gesprek. Wat doe je? Vertel eens hardop. Dat film ik dan. Je gaat ineens zoveel zien en dan weet je ineens waar het probleem zit. Soms lijkt het alsof ze het snappen, maar je moet altijd doorvragen om te weten hoe ze denken, want dan blijkt het soms niet zo te zijn. Dat kun je beter meteen ontdekken. Bij het meisje zagen we dat ze niet alleen beter ging rekenen, maar ze er ook meer plezier in kreeg. Waar ze eerst huilde als ze moest rekenen, buikpijn kreeg en zelfs niet meer naar school wilde, vroeg ze nu zelfs om meer en moeilijker rekenwerk. Haar zelfvertrouwen is zo enorm toegenomen.'

Belinda: 'Onderschat ook niet hoe belangrijk het is dat een kind zich gezien weet en dat het fouten mag maken. Soms zeggen kinderen sorry bij het maken van een fout. Alsof ze iets verschrikkelijks hebben gedaan. Als ze voelen dat ze fouten mogen maken, neemt de intrinsieke motivatie ook vaak toe.'

Mellanie: 'Ik werkte nog maar kort in het basisonderwijs toen ik Marijke ontmoette en toen ik met haar met *Kijken naar Kinderen* aan de slag ging, heeft dat ook mijn eigen plezier in rekenen vergroot. Ik ben anders naar kinderen gaan kijken.'

Marijke: 'Als leerkrachten het niet direct konden duiden, pakten we de leerlijnen er even bij en de theorie om beter te kunnen duiden wat je ziet.'

Foto: archief Belinda Terlouw

▲ Jocelien Nijman, leerkracht groep 3, CBS De Ichthus Zwolle, ging aan de slag met combinatoriek. De kinderen moesten alle mogelijke combinaties maken met vier dieren die in twee helften waren geknipt. Al reflecterend zag ze dat ze vier setjes per kind had moeten geven in plaats van één. Kinderen werden nu genooddaakt te noteren welke combinatie ze al hadden gemaakt. Dat kostte veel tijd, omdat nog niet alle kinderen konden schrijven. Een mooi inzicht dat op beeld werd vastgelegd.

Foto: archief Belinda Terlouw

Mellanie: 'Het hoofdfasen-, handelings- en drieslagmodel gebruikten we ook voortdurend om goed te kunnen duiden en om interventies te plegen. Dat had ik allemaal al wel eens op de Pabo geleerd, maar toen bleef het niet zo hangen. Al kijkend naar kinderen krijgt het veel meer betekenis en zeggingskracht. De juiste theorie op het juiste moment. Dan beklift het ook. De inzet van *Kijken naar Kinderen* heeft echt iets met me gedaan. Ik geef veel bewuster les. Het wordt een soort tweede natuur.'

Marijke: 'Voor mij werkt dit ook beter. Ik hoef iemand niet te overladen met theorie. Door de theorie aan de praktijk te koppelen, activeer je de voorkennis weer even.'

Ik gebruik *Kijken naar Kinderen* bij veel leerkrachten. We gebruiken bij *Kijken naar Kinderen* de cirkel van handelingsgericht observeren: signaleren, analyseren, handelen en evalueren. Het signaleren gaat meestal wel goed, maar het analyseren is vaak de zwakke schakel. Dat wordt vaak overgeslagen. Dan weten ze wel welk type som lastig is, maar waarom dat lastig is, onderzoeken ze niet, zodat ze ook niet weten wat het kind nodig heeft. Met de filmpjes kun je dat zo mooi zichtbaar maken. Bovendien is het leuk om samen te kunnen sparren. Zou het dit kunnen zijn, zou het dat kunnen zijn? Dat maakt het ook een heel gelijkwaardig middel. Mellanie vroeg zich af of ze het wel zou kunnen, maar toen we ermee klaar waren, zag ik de twinkeling in je ogen en wist ik zeker: Die komt nooit meer bij mij terug. Die kan het zelf!'

Mellanie: 'Ik heb er ook iets in mijn team van laten zien. Het past bij de visie van onze school. Marijke heeft het team hier ook in gecoacht. Toen ik bijvoorbeeld vertelde over de enorme vooruitgang van het betreffende meisje en wat ik allemaal gedaan had om dit te bewerkstelligen, vroeg men zich af waar ik het over had. Toen ze eenmaal zagen wat ik gedaan had en wat het had opgeleverd, ging het meer leven. Duidelijk werd wel dat je er

echt even in moet investeren voor je het in de vingers hebt. Door er samen mee aan de slag te gaan, zie je dat het meer en meer gaat leven.'

Marijke: 'Als je als leerkracht de enige bent in het team die *Kijken naar Kinderen* inzet en je wil dat dit een gewoonte wordt in het team, een houding, dan kun je zelf af en toe wel in een teamvergadering beeld inbrengen, maar om het hele team zo te laten werken, is het dan toch wel fijn dit samen op te pakken.'

We hebben maar drie momenten met het team gehad. Best heel weinig, maar genoeg om deze werkwijze voort te kunnen zetten. Eens in de zoveel tijd brengt voortaan iemand een filmpje in die volgens de werkwijze van *Kijken naar Kinderen* besproken wordt. Zo kunnen leerkrachten heel makkelijk met elkaar meekijken bij een rekenles en hun eigen kennis inzetten en vergroten binnen het team.'

Belinda: 'Het kan niet anders, of het beïnvloedt zo ook het handelen in de rekenles. Er zal gerichter gekeken worden en bewuster gehandeld. Hopelijk gaan de kinderen zo ook bewuster leren, want dat mis ik soms. Als ik kinderen vraag wat ze die dag in de rekenles hebben gedaan, weten ze dat vaak niet meer. Voor mij een teken dat er niet echt bewust geleerd is. De nabespreking wordt mijns inziens

ook nog niet optimaal benut. Er valt veel te zien voor de leerkracht in een goede nabespreking en de kinderen kunnen hun inzichten zo ook beter verankeren.'

Marijke: 'Door *Kijken naar Kinderen* word je een andere leerkracht. Als je niet een slaaf van de methode wil zijn en bewuste keuzes wil maken in het aanbod, helpt het je om te weten wat nodig is. Ik zie ook dat de houding verandert bij de leerkrachten. Het is een mooi coaching-instrument. Heel gelijkwaardig! De kinderen ontwikkelen zich en de leerkracht ook.'

Mellanie: 'Ik ben nieuwsgierig naar hoe kinderen denken en hoe ze aan hun antwoord komen. *Kijken naar Kinderen* is niet dwingend en oordelend. De kinderen laten zich zien en jij laat je als leerkracht zien. Je hoeft niet bang te zijn dat er over je geoordeeld wordt. Dat geldt voor de leerkracht, maar ook voor de kinderen. Ik heb me zelf moeten aanleren niet te snel te denken dat ik weet wat ik zie. Soms moet ik net iets langer nieuwsgierig blijven. Ik zie ook dat kinderen daar opener door worden en gemakkelijker gaan vertellen hoe ze rekenen. Het zelfvertrouwen groeit. Ik kan dan op mijn beurt weer veel gemakkelijker zien wat zij nodig hebben van mij.'

Marijke: 'Je moet het gewoon gaan doen. Het kan een heel moeilijk rekenprobleem zijn. Een grote vraag waar ze mee komen. Heb dan niet het idee dat je heel veel van rekenen moet weten, om dit te kunnen. Dan moet je in de eerste plaats heel goed kunnen kijken. En als je niet precies weet wat je ziet, kun je je gaan verdiepen in de theorie als dat nodig is, of je kijkt samen. Samen weet je meer. Het zelfvertrouwen van leerkrachten neemt door *Kijken naar Kinderen* dus ook toe. Ze gaan met het probleem aan de slag en denken niet bij voorbaat al dat ze het niet weten.'

Aanvankelijk denken leerkrachten dat het veel tijd kost, maar nu weet ik met zekerheid te zeggen dat als ze drie keer een filmpje hebben gemaakt, ze nadien anders kijken in de rekenles. Dat is zo. Je kunt dan niet anders meer. Als je op basis van wat je ziet, weet te handelen, zie je ook nog eens direct het resultaat van dat handelen. Dat is een grote stimulans. Het werkt als een olievlek. Op zoveel plekken zet ik *Kijken naar Kinderen* inmiddels in en de opbrengsten zijn heel groot.'

Mellanie: 'Ik kan niet anders meer dan kijken naar kinderen. Het gaat nooit vervelen en het heeft mijn plezier in de rekenles enorm vergroot en de opbrengsten verhoogd.'

Voor meer inspiratie en informatie over de methode:

- <https://www.kpz.nl/kijken-naar-kinderen/>
- Terlouw, B. (2011). *Kijken naar Kinderen. Volgens Bartjens*, 30(5), 4-7.
- Terlouw, B. (2014). Wat je ziet ben jezelf! *Volgens Bartjens*, 34(2), 22-25.
- Terlouw, B. (2021). *Kijken naar Kinderen. Volgens Bartjens*, 41(3), 24-26.
- Informatie over hoe je hierin geschoold kunt worden, staat hier: <https://www.kpz.nl/studeren/expertmodules-reken-coördinatoren-rc/>
- Op www.volgens-bartjens.nl staat een filmpje van Mellanie

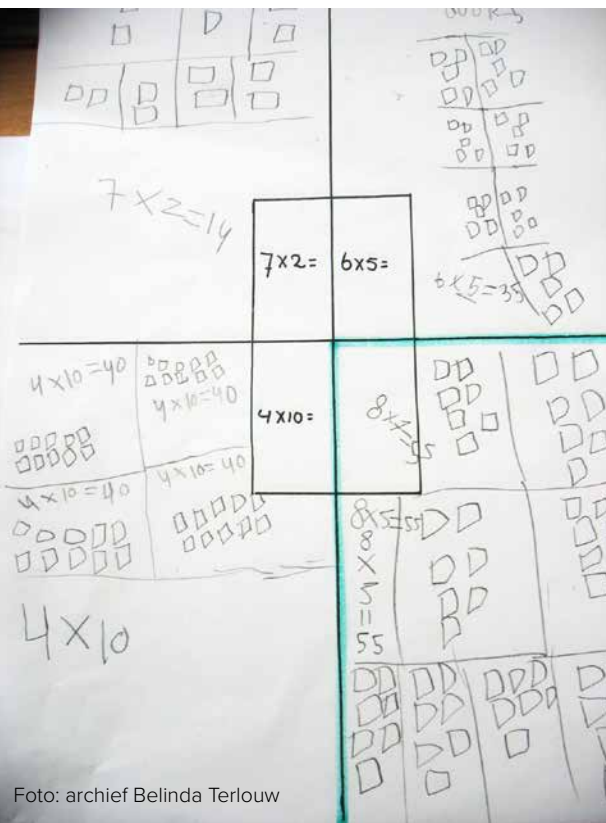

Foto: archief Belinda Terlouw

▲ Opvallend leerlingenwerk kan worden gefotografeerd. Dit kan gebruikt worden in de nabespreking. De leerkracht kan het even beter bestuderen. Ze zet de tijd even stil.

